

tunc idoneæ cautioni locus nullus suppetit. Layman in d. c. *Suscitata*, n. 4. post Baldum in L. un. C. de *Restitut in integ.*

121. *Restitutionis obtentæ effectus principalis est, quod per eam unusquisque integrum jus suum recipiat, etiam istud intelligendo de eo contra quem impetratur.* — Quæritur IV. Quis sit effectus restitutionis obtentæ? Resp. I. Principalis effectus restitutionis obtentæ est, quod per eam «unusquisque integrum jus suum recipiat;» prout loquitur textus in l. *Quod si minor*. § *Restitutio* ff. de *Minorib.* Ita videlicet, ut non tantum is, qui eam impetravit, verum etiam ille, contra quem impetrata fuit, in pristinum statum suum reponatur, imo etiam ad tertiam personam effectus ille sese extendat. Textus, Glossa, et doctores in L. un. C. de *Reputationibus*. Nam sicut juris ratio postulat, ut qui restituitur, in damno non moretur; ita similiter postulat, ne lucrum ex eo quærere præsumat. Leges enim subveniunt minoribus, ne damnum patiantur: non autem, ut cum alterius damno locupletentur.

122. *Minor post obtentam restitutionem teneatur reddere, quidquid ad eum pervenit.* — Infertur proinde, quod minor (sicut Ecclesia) post obtentam restitutionem in integrum, quidquid antea ad eum pervenit vel ex emptione, vel ex venditione, vel ex alio contractu, hoc debeat restituere, cit. L. un. C. de *Reputationib.* Dummodo inde locupletior factus sit: prout limitat glossa ibid. § *Restituere*. et Bartolus in cit. L. un. id probans ex l. *Quod si minor*. § *Restitutio* ff. de *Minorib.*

123. *Sicut et Ecclesia refundere sumptus, quos laici in meliorandis ejus possessionibus fecerunt.* — Infertur secundo, quod si Ecclesia, quæ possessionibus in laicos alienatis graviter læsa fuit, impetraverit restitutionem in integrum; ipsa præter pretium a principio sibi datum, teneatur laicis illis refundere omnes sumptus, quos illi bona fide fecerunt in dictis possessionibus, quando eas suo labore, atque expensis, reddiderunt meliores: alioquin enim Ecclesia moraretur in lucro, ipsi autem laici suis impendiis ac laboribus fraudarentur. Textus, et Glossa fin in cap. 1. h. t. Quinimo, quod concessa jam restitutione Ecclesiæ, possint ejusmodi laici retinere rem, donec prius sibi satisfiat tam de pretio, quam pro sumptibus et labore, notat Innocentius, et Abbas in cit. cap. 1. n. 3. h. t.

124. *Obtenta per Ecclesiam restitutione adversus transactionem vel sententiam, restituitur*

etiam adversarius ejus ad veterem actionem. — Infertur tertio, quod obtenta per Ecclesiam, vel minorem restitutione adversus transactionem, vel divisionem, aut sententiam, etiam adversarius ejus restituatur ad veterem actionem, etiamsi hæc per transactionem jam fuisset extincta: prout liquet et L. 1 et 2 C. *Si adversus transactionem*, etc. cum similibus.

125. *Dummodo hæc priori sit connexa.* — Hoc tamen intellige de actione tali, quæ connexa est alteri, ad quam Ecclesia vel minor restituitur; alias secus. Sic restituta actione tutelæ, non restituitur contraria, l. *Cum minor*. ff. de *Minorib.* juncto Summario ibid. quia non sunt actiones connexæ ad invicem cum possit actio tutelæ directa competere minori, ut tamen nulla competat contraria tutori, et e contra. Similiter, quando per restitutionem unum capitulum sententiæ rescinditur, cætera remanent firma, nisi illi sint connexa, l. *Etiam si patre*. § *Ex causa*. ff. eod.

126. *Utrum obtenta in integrum restitutione v. g. fundi, etiam fructus ejus sint restituendi?* — Quæritur V. Utrum obtenta in integrum restitutione, v. g. fundi, non tantum ipsa res principalis, verum etiam fructus ejus sint restituendi? Resp. I. In resolutione hujus quæstionis variant doctores.

127. *Refertur, et probatur sententia affirmativa.* — Affirmativam quippe sententiam tenent Abbas in cap. 1, num. 4, h. t.; Covarruvias, lib. 1, *Var. resolut.* cap. III, n. 1, et seqq.; Engel, h. t. n. 18 et 19 et alii. Probaturque hæc sententia ex l. *Quod si minor*. § *Restitutio* ff. de *Minorib.* ubi dicitur: «Si in fundo vendendo (minor) circumscriptus restituitur, jubeat prætor emptorem fundum cum fructibus reddere et pretium recipere.» Concordat textus in l. *Patri pro filio*. § *Si pecuniam*. ff. eod. ubi in simili casu habetur quod «emptor juberi debet prædia cum fructibus restituere:» etiam, quos percipere potuit, ut addit Glossa ibid. § *Cum fructibus*. Confirmatur hoc ipsum et jure canonico, nam in cap. 1, h. t. et cap. penult. de *Rebus Eccles. non alienand.*, fructus, ex possessionibus Ecclesiæ restitutis percepti, relinquuntur laicis, solummodo «pro expensis, et labore, suo,» quo possessiones illas coluerunt, aut reddiderunt meliores; ergo cæteri fructus sunt restituendi, argumento a sensu contrario desumpto.

128. *Sententia negativa cum suis rationibus*

adducitur. — Negativam e contra sententiam tenent Layman in cap. 1, n. 8, h. t. post Molinam, tract. II, de *Justit.* tom. II, disp. 575; Lessius, lib. II, de *Justit. et jure*. cap. XVII, dub. 10 loquens pro foro conscientiæ, ac de rebus contractu oneroso alienatis, ut puta de prædio vendito, et postmodum restituto: nam si res minoris, aut Ecclesiæ sit alienata contractu gratuito, v. g. donatione, ultro fateatur rem cum fructibus ex ea perceptis, deductis tamen expensis, esse restituendam. Pirhing, h. t. n. 71, et seqq. et nonnulli alii.

129. *Sententia negativa cum suis rationibus adducitur.* — Rationem dant, quia fructus ex fundo percepti pertinent ad ejus dominum; atque emptor post persolutum justum pretium, factus est dominus fundi; ergo. Accedit, quod in casu, ubi fundus justo pretio fuit emptus, nulla quoad fructus perceptos videatur læsio facta: nam sicut emptor ex fundo, ita venditor ex pretio, negotiando videlicet cum data pecunia, potuit lacrum facere; quod si non fecerit, suæ negligentiae imputet. Confirmatur, quia in cit. cap. penult. de *Rebus Eccles. non alienand.* omnes fructus fuerunt relictæ laico emptori: ergo. Nec juvat dicere fructus illos esse relictos pro solo labore. Nam contra est, quia fructus illi fuerunt tam pingues, quod longe excesserint sumptus laboris; utpote qui pro primo jam anno attigerant summam capitalis ipsius pretii, pro fundo vendito persoluti. Tacentur aliæ rationes.

130. *Fructus ex contractu gratuito percepti, sunt restituendi?* — Resp. II. In hac sententiarum varietate, ac pro praxi, comprimis est distinguendum inter fructus ex contractu gratuito v. g. donatione, et ex contractu oneroso perceptos. Illi enim juxta utramque sententiam sunt restituendi, eo quod minor, aut Ecclesia non tantum ex gratuita alienatione ipsius rei, sed etiam fructuum ejus, gravem sentiat læsionem. De aliis vero restat dubium præsertim ubi a principio justum pretium fuit persolutum pro re illa (nam si secus, ex parte interveniret contrarius gratuitus, sicque urgeret allata ratio, saltem juxta proportionem pretii diminuti) ac de istis loquendo,

131. *Sicut et fructus post petitam ab altera parte restitutionem percepti.* — Distinguendum est secundo inter fructus post petitam ab altera parte restitutionem perceptos, et inter eos, qui jam antea fuerant percepti. Priores enim fructus esse restituendos, ad minimum convincunt jura, n. 127 allata. Accedit alia ratio quia inchoato restitutionis processu possessor respectu rei, ex qua fructus percipit,

censetur fictione juris esse in mala fide, arg. l. *Sed et si*. § *Etiam si ante*. ff. de *Petition. hæredit.* Atque malæ fidei possessor, sicut et quilibet post litem contestationem, tenetur omnes fructus restituere, l. *Certum est*. C. de *Rei vendicat.* ergo. Verum de fructibus antea perceptis denuo urget præsens quæstio: atque de his loquendo,

132. *Non item fructus antea per triennalem possessionem præscripti.* — Distinguendum est tertio, utrum fructus illi, bona fide (uti supponitur) percepti, jam per triennalem possessionem fuerint præscripti, nec ne. Si primum concordant doctores, quod non amplius sint restituendi: nam bona mobilia privatorum, imo et Ecclesiarum (juxta sententiam probabiliorum) cum titulo, et bona fide, triennali possessione usucapiuntur, L. un. C. de *Usucapion.* transform. et aut. *Quas actiones*. C. de *Sacrosanct. Eccles.* ac suo loco amplius dicetur. Si posterius, adhuc remaneat quæstio, sed iterum.

133. *Neque fructus ultimo triennio percepti, sed jam consumpti.* — Distinguendum est quarto, utrum fructus illi intra triennium ultimum percepti, jam sint consumpti, nec ne. Si primum, non sunt restituendi, ut l. *Sed et loci*. § *Post litem*. ff. *Finium regund.* et § *Si quis anon domino*. Instit. de *Rerum divis.* Præsertim, si possessor ipsorum exinde non fuit factus locupletior. § *Et si hæreditas*. Instit. de *Offic. Judic.* et l. *Item veniunt*. § *Eos autem*. ff. de *Petition. hæredit.* et alibi.

134. *Quid dicendum de hisce fructibus nondum consumptis?* — Si secundum, videtur sententiam affirmativam, et n. 127, relatam, esse probabiliorum, juri que magis conformem. Neque obstant rationes n. 129, in contrarium allatæ. Non prima, quia, licet emptor persoluto pretio factus sit dominus fundi, ac fructuum ejus jam perceptorum, non tamen acquisivit dominium horum irrevocabile, sed dumtaxat revocabile per restitutionem in integrum sicut et ipsius fundi. Ad alteram negatur assumptum: nam ipsa privatio fructuum foret magna læsio. Ad probationem ejus dicitur pecuniam de se esse sterilem, ac infrugiferam; Ecclesiæ autem non convenire, ut se negotiationibus sæcularibus implicet. Ad ultimam negatur consequentia, cum sua probatione: nam quod in cit. cap. penult. de *Rebus Eccles. non alien.* fructus pro labore relictæ fuerint laico possessori, textus expresse loquitur; unde non expedit, nodam in scripto quærere.

135. *Quid dicendum de hisce fructibus non-*

rum consumptis? — Per hæc tamen non negatur, quin si nemo sese opponat, atque fructus ante petitam in integrum restitutionem ultimo triennio perceptos, et necdum consumptos, judicialiter non exigat; possint iidem pro foro conscientiae retineri, juxta probabilitatem posterioris opinionis n. 128. ad ductæ.

136. *Restitutio in integrum concessa minori, an etiam prosit majori communem causam cum eo habenti.* — Queritur VI. Utrum restitutio in integrum habeat etiam hunc effectum, ut concessa minori prosit etiam majori communem causam cum eo habenti? Resp. I. Quando res, seu causa communis ambobus est dividua, tunc restitutio, quæ competit minori, non prodest majori. Textus est in L. un. C. *Si in communi eademque causa.* etc. Ubi hujus exemplum ponitur in transactione, quæ facta erat super re dividua, seu partes ab invicem separabiles habente, minorque gravem inde læsionem patiens impetravit restitutionem pro parte sua dimidia: non enim idcirco restituitur major pro altera parte dimidia sibi competente. Ratio est, quia beneficium restitutionis in integrum conceditur minoribus ob imbecillitatem judicii, seu fragilitatem consilii hujusmodi ætatis, L. 1. ff. *de Minorib. viginti quinque annis.* atqui hæc ratio cessat in majoribus; ergo.

137. *Saltem, quando hæc est individua.* — Resp. II. Quod si vero res, sive causa communis utrique sit individua, tunc restitutio concessa minori prodest etiam majori consorti. Ita Glossa fin. in cit. l. un. C. *Si in communi,* etc. et Bartolus ibidem, pro hoc allegans l. *Si communem.* ff. *Quemadmodum servitutes amittantur,* ubi in individuis retinet quis per socium, quod per se non potest. Glossa in cap. ult. *de Jure patronat.* in 6. in simili docens, quod ratione communionis privilegium clerici transeat in laicum: nam magis dignum trahit ad se minus dignum, c. *Quod in dubiis. de Consecrat. eccles.*; Nicolaus Moronus, *Tractatum,* tom. II, part. I, tract. *de Fide, treuga, et pace,* quæst. 37, n. 2. et seqq. citans alios.

TITULUS XLII.

De Alienatione judicii mutandi causa facta.

1. *Ratio continuationis rubricarum.* — Post remedium restitutionis in integrum, quo sub-

venitur graviter læsis, tum minoribus, et Ecclesiis, tum etiam majoribus ex clausula generali, justa videlicet suggerente causa: subjungitur nunc aliud remedium, per quod providetur illis, in quorum præjudicium facta est alienatio rei cujuspiam, causa futuri judicii mutandi. Hinc

2. *Alienatio judicii mutandi causa, quid?* — Queritur I. Alienatio judicii mutandi causa, quid sit, et qualis actio, quibusque concurrentibus requisitis ex ea competat? Resp. I. *Alienatio judicii mutandi causa* est ea, quæ fit metu litis impendentis, dolo malo in alium potentiorum, aut alterius fori, transferendo rem illam, super qua quispiam litem sibi movendam suspicatur, ut sic actori litem duriorum constituat. Ita in re communis; et patebunt singula ex dicendis in progressu. Licet enim hæc definitio solum conveniat illi alienationi, quæ fit per reum conveniendum, utpote quæ est communior: facile tamen ea potest accommodari etiam alteri, quæ fit per actorem, juxta dicenda n. 11.

3. *Edictum de prohibita alienatione judicii mutandi causa, cur introductum?* — Resp. II. Edictum de prohibita alienatione mutandi judicii causa, de quo in ff. et C. h. t. fuit ex æquitate introductum, ad providendum damnificatis ex dolo alienantis rem suam causa futuri judicii mutandi. Quia enim olim ante judicium ceptum, sive antequam res censeretur litigiosa, omnibus liberum fuerat, rem suam in alium transferre; ex hoc autem nonnulli ansam arripiebant, ex dolo alienandi rem illam, de qua sibi litem movendam timebant, transferendo ipsam in potentiorum, vel in subsidium alieni fori, ut sic vel litem penitus subterfugerent, vel saltem difficiliorem litem futuro actori constituerent. Hinc prætor sequendo naturalem æquitatem, ac talibus fraudibus obviando, indixit, quod taliter læsus possit actionem intentare tam contra sic dolose alienantem, quam contra talis rei alienatæ emptorem, ut, quem maluerit, valeat convenire; prout liquet ex L. un. C. h. t. et notat Glossa penult. in cap. i. h. t.

4. *Et quæ actio contra sic alienantem oritur?* — Et quidem contra sic dolose alienantem, competit actori læso « Actio in factum ad interesse: » hoc est, ut læsus hac actione tantum judicis arbitrio ab alienante consequatur, quantum ejus interfuit rem alienatam non fuisse, seu alium adversarium non habuisse; forte, quia ob distantiam substituti adversarii quasdam majores impensas fecerat, vel aliam incommoditatem sive damnum

rerum suarum passus erat: debet enim restitui in integrum, ac si alienatio facta non fuisset. Textus, et doctores in l. I et l. III, § *Ex quibus.* ff. h. t.; Glossa loc. cit.; Engel, h. t. n. 2; Pirhing, eod. n. 1. et alii.

5. *Et quæ contra emptorem?* — Porro contra emptorem, sive contra eum, in quem ejusmodi alienatio facta fuit, competit actori læso « rei vindicatio, » vi cujus potest contra eum agere ad rem illam recuperandam; ut cap. i. juncta Glossa penult. h. t. et L. un. C. *de Alienatione judicii mutandi causa.*

6. *Ut actio in factum contra alienantem competat, tria requiruntur.* — Resp. III. Nihilominus, ut dicta « Actio in factum » contra alienantem competat, tria ad ejusmodi alienationem requiruntur. Ita Glossa tum in cap. i. §. *Commutationem.* h. t. tum in L. un. §. *Restitutio.* C. *de Alienatione judicii mutandi causa,* et alii. Idque probatur inductione. Et quidem

7. I. *Ut alienatio sit facta causa mutandi judicii futuri, et non ejus, quod jam est.* — I. Requiritur, ut alienatio facta sit causa mutandi judicii futuri, et non ejus, quod jam est. Patet hoc ex l. *Ex hoc edicto.* § *Ait prætor.* ff. h. t. Accedit ratio: quia alienatio rei litigiosæ est ipso jure nulla, l. II. et seqq. C. *de Litigiosis:* ubi etiam variæ pœnæ contra alienantes, et ementes rem litigiosam, habentur statutæ; ac proinde rei litigiosæ alienatio non indiget præsentis tituli remedio.

8. II. *Ut hæc dolo malo sit facta.* — II. Requiritur, ut dolo malo sit facta talis rei alienatio, l. I. ff. h. t. Unde si quis sine dolo alienet rem causa mutandi judicium, aut econtra dolo malo interveniente rem alienet sine causa tamen mutandi judicium, hæc actio locum non habet. Textus est in l. *Item si res.* 4. ff. h. t. Et idem a fortiori dicendum, si quis ex necessitate, aut alia justa causa alienet, l. *Non solum.* § *Si quis.* ff. eod. Insuper, si alienans paratus est defendere, ac si possideret, hac actione non tenetur, l. *Quia etiam.* § fin. ff. eod.

9. *Et unde hoc colligatur.* — Censetur autem dolo malo esse facta alienatio causa judicii mutandi, vel ratione loci: ut quia res translata est in personam extraneam, seu alterius provinciæ, jurisdictionis, aut fori, vel ratione personæ, si nimirum fiat alienatio in aliam personam, sub eodem quidem iudice constitutam, seu potentiorum, et quæ divexitura sit adversarium. Vel denique, si alio

quovis modo per talem alienationem durior, sive deterior fiat conditio adversarii; prout desumitur ex l. I. et II. et III. ff. h. t.

10. III. *Ut intersit actoris, alienationem non esse factam.* — III. Requiritur, ut intersit actoris, alienationem non esse factam: forte, quia nonnullas expensas nunc facere tenetur in consecutione rei alienatæ, quas alioquin facere nondebuisset; vel quia aliam quamdam incommoditatem ab adversario substituto, utpote potentiorum, aut magis remoto, cogitur pati, vel quodcumque damnum etiam extrinsecum sustinere. Textus, et doctores in l. I. et l. *Quia etiam.* § *Ex quibus.* ff. eod. Unde illi, cujus nihil interest, alienationem esse factam, eo quod rem alienatam æque bene possit acquirere ab illo tertio, in quem alienata fuit, præsens actio non competit.

11. *Edictum de prohibita alienatione judicii mutandi causa, etiam habet locum in actore, qui actionem alteri hac ratione cedit.* — Queritur II. Utrum edictum de alienatione judicii mutandi causa, etiam locum habeat in actore, qui actionem suam judicii mutandi causa dolose alteri cessit? Resp. affirmative; ut tenet Abbas cap. i, n. 6, h. t.; Bartolus in l. *Cum miles.* ff. eod. id probans per textum ibidem; Pirhing h. t. n. 1. et alii. Probatur hoc imprimis ex cap. II. h. t. quod loquitur de actore cedente actionem suam in alium, ut puta, in clericum, et tamen ponitur sub hac rubrica; ergo idem dicendum est de actore, qui per dolum cedit alteri actionem in præjudicium rei (servata tamen proportionem) quod de alienatione judicii mutandi causa proxime declaratum est de reo. Accedit, quod præsens Rubrica loquatur generaliter *de Alienatione judicii mutandi causa facta,* non distinguens, an hæc fiat per reum, vel per actorem; sicque nigrum sub ea contentum, procedit indistincte de utroque.

12. *Corollarium inde deductum.* — Infertur proinde, quod actor, in quem malitiose facta est cessio actionis, vel possit exceptione repellere, dicente reo: Nolo tibi respondere, quia tibi malitiose facta est cessio actionis, sed primus cedens, si vult, agere compellatur; per textum in cit. l. *Cum miles.* ff. h. t. juncto Summario ibidem. Vel, si reus respondere velit contra actorem cessionarium (quod est in optione rei) possit agere ad interesse contra cedentem quoad ea, in quibus hic fecit conditionem suam deteriorem, cedendo videlicet actionem suam alteri, forsan poterit